

Jääaja Keskuse väljasõiduprogramm lasteaedadele „Mammutipoiss Äksel tuleb külla“

Koostajad: Taime Puura, Katrin Möllits

Eesmärk:

1. Lapsed õpivad vaatlema loomade kohastumusi ilmastikuoludega
2. Lapsed õpivad arutlema looduses valitsevate seoste üle
3. Lapsed õpivad siduma kohastumusi ümbritseva keskkonnaga

Sihtrühm: lasteaia viimane rühm, soovitavalt kuni 15 last.

Kestus: 60 minutit

Koht: siseruum

Vahendid:

- Väike mammut
- Mammuti saapad (mammuti jala moodi saapad, kõrgusega 30 cm)
- Kaanega korv, milles on väiksemad vahendid: mammuti hambad, näidised mammuti toidust (kuivanud rohi või kõrrelised, puhmad, sammal, vaevakase oksad), pilt elevantist savannis (kiletatud A3 formaadis), pilt täiskasvanud mammutist (et rääkida ka võhkadest).

Tegevused:

Sissejuhatus – ca 5 minutit

Programmi läbibviija (võib olla ka mitu) tutvustab ennast ja eesolevaid tegevusi. Lepitakse kokku reeglites. Mammutipoeg Äksel tuuakse sisse pärast seda, et oleks üllatusmoment. Räägitakse sellest, et mammutid on välja surnud.

Teema arendus:

1. Mammuti kohastumused – ca 15 minutit.

Lapsed seisavad ümber väikese mammuti mulaaži. Koos juhendajaga vaadeldakse mammuti erinevaid kehaosi ja arutletakse missugused need on. Tähelepanu koondatakse järgemööda karvasele kehale, väikestele kõrvadele, väikesele sabale, pikale londile. Lapsed saavad väikest mammutit katsuda. Juhendaja suunab lapsi küsimustega, miks looma/Äkseli kehaosad sellised on. Võrdluseks tuuakse kaasaegne Aafrika elevant, näidatakse pilti elevantist savannis ja võrreldakse samade kehaosade erinevust ja sarnasust. Arutletakse, missugune oli ilmastik siis,

kui mammut elas ja mis tema keha külma kliima eest kaitses. Kui lastel tekib küsimusi seoses Jääaja multifilmiga, arutletakse mis selles oli tõepärane ja mis fantaasia/välja mõeldud.

Juhendajale: vaadeldavad kehaosad on - kõrvad, silmad, lont, saba, jalad, karvkate, hambad, võhad. Väikesel mammutil veel hästi nähtavaid võhku ei ole. Näidatakse pilti täiskasvanud mammutist võhkadega.

Mäng: mammutite võistlus. 5 last moodustavad ühe mammuti, korruga võistleb 2 "mammutit". Kaks tagumist last hoiavad eesmistest kahe käega kinni, esimesed on omavahel seongus ja hoiavad vabade kätega lonti kujutava lapse kätest kinni st kõige ees olev laps peab käsi hoidma taga. Võistluse algul tuleks selgitada, et väikesed mammutid ei jooksnud kiiresti. Oluline on saavutada koostöö 5 lapse vahel. Pöördekojal võivad seista mammuti saapad. Võistluses osalenu saab auhinnaks jääaja kommi või käe peale templi. Kui on suurem huvi, võib võistlust korrata kohti vahetades. Mängu eesmärk on lasta lastel energiat välja elada.

2. Mammut – väga suur rohusööja – ca 15 minutit

Lapsed istuvad kas ringis või poolkaares ümber väikese mammuti. Räägitakse missugused taimed said külmas kliimas kasvada ja mida mammut söi. Korvist võetakse mammuti toidu näidised ja seletatakse mida ja kui palju mammut söi. Taimi saavad lapsed ise katsuda ja lähedalt vaadelda. Küsimus lastele, kes veel peale mammuti söövad rohtu? Tuuakse näiteid mammuti suuruse kohta. Suur mammut oli bussi suurune, väikese mammuti mudel on olemas. Suur sööb palju. Võrreldakse mammuti ja inimeste hammaste suurust ja arvu. Juhendaja võtab korvist mammuti hamba mulaaži, mis on 5-6 aastase mammuti oma (sama iga kui on lastel). Juhendaja käib hambaga ringi ja laseb katsuda. Sama saab teha kasvataja teise hamba mulaažiga. Arutletakse, missugune tundub mammuti hammas katsudes. Kas see on kare, sile. Räägitakse mammuti hammastest, nende vahetumisest ja vanusest, hammaste pesemisest ja arutatakse, kas mammut seda tegi.

Juhendajale: juhendaja asub lastega samale tasandile ja istub samuti kas toolil või põrandal. Juhendaja võtab näidatavaid esemeid korvist ühekaupa, et oleks üllatusmoment ja tähelepanu koonduks soovitud objektile. Esemed on korvi paigutatud nii, et neid saaks hõlpsasti välja võtta. Juba vaadeldud objektid saab panna korvi taha või korvi tagasi juhul kui see vaba ja kiiret tegutsemist ei sega.

Tegevused vahenditega ca 10 minutit: iga laps saab panna jalga mammuti saapad ja teha ringi ümber väikese mammuti. Õpetaja aitab saabaste jalgapanemisel ja äravõtmisel. Tähtis on, et iga laps saaks saabastega kõndida. Juhendaja näitab lastele, kuidas mammut toitu näris. Üks laps hoiab kahe käega alumist, teine ülemist hammas. Ülemine hammas peaks püsima paigal, alumine liigub. Soovijad saavad täpsemalt uurida taimi, mida mammut söi või kallistada-katsuda Äkslit. Lapsed võivad vabalt valida, mida teevad.

Kokkuvõte – ca 15 minutit

Lapsed istuvad ringis. Teema kordamiseks saab igaüks öelda ühe asja, mida ta Äkseli kohta teada sai. Juhendaja toetab suunavate küsimustega, et lapsed nimetaksid olulisi asju.

Programmi lõpus antakse igale lapsele leht suure ja väikese mammuti kontuuriga, mida saab hiljem värvida.

Seos õppekavaga:

§ 13. Tunnetus- ja õpioskused (1) Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.

(2) Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikkust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

§ 17. Valdkond *Mina ja keskkond*

(1) Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps: 1) mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult; 6) märkab nähtusi ja muutusi looduses.

(2) Valdkonna *Mina ja keskkond* sisu: 2) looduskeskkond: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;

(3) Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel: 2) suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid; 4) suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervise seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeldusi tegema.

Programmi läbiviimise juhend

Tegevused – sobilikum lasteaia viimasele rühmale. Võimalik lihtsustatult ka noorematega läbida. Tegevuste läbiviimise kohaks on siseruum (sobiva ilma korral võimalik ka õues). Soovituslik kestus ~60 minutit.

Sissejuhatus:

- Tutvustus – programmi juhendaja tutvustab ennast ning tutvustab esimest abivahendit – mammuti hammas. Võib teha ka lastele tutvustamise ringi koos mammuti hambaga – hammast antakse käest kätte.
- Teema tutvustus – juhendaja räägib konkreetsemalt tunni sisust. Oluline on et kõik lapsed saaksid aru, mis neid ees ootab.

Õppetegevus:

- Alustuseks tuuakse laste ette tunni tähtsaim tegelane – mammutipoeg Äksel.

- Uuritakse erinevaid mammuti kehaosi:
  1. Lont – milline on lont, miks mammutil on lonti tarvis, kuidas ta oma lonti kasutas
  2. Kõrvad – millised on mammuti kõrvad, võrdlus elevantiga, miks elevantil on suuremad kõrvad kui oli mammutil
  3. Jalad – millised on mammuti jalad
  4. Silmad – tähelepanu juhitakse mammuti väikestele silmadele, miks mammuti silmad on väikesed
  5. Saba – milline on mammuti saba, mis on saba tähtsus, kuidas saba toimib
  6. Karvkate – võrdlus elevantiga, miks on mammutil karvkate vaja, elukeskkonnaga kohastumine
  7. Hambad – hammaste kuju ja suuruse kirjeldamine

Vahelduse pakkumiseks võib mängida mammuti moodustamist. Alternatiiviks võib olla loomade imiteerimise mäng, kus lapsed saavad pildikaartide põhjal endale tegelaskuju, keda tuleb liigutustega imiteerida hakata. (võib ka teisi mängu, mis aitavad lastele vaheldust pakkuda)

- Mammuti toidulaud:
  1. Korvist võetakse välja erinevaid taimi, mida mammutid võiksid süüa. Taimede hulgas võiks olla ka toitu, mida mammutid kindlasti ei söönud (näiteks mustikad, kartulid, apelsin, liha), põhjendada miks, elukeskkonna kirjeldamine (Alternatiivina võib lasta lastel endil valida, mida mammutid sõid ja mida mitte. Asetades mammuti ette toidupalad, mida mammutid nende arvates sõid. Juhendaja abiga parandatakse tehtud vead)
  2. Kuidas mammut hambaid kasutas, miks hambad on sakilised, hammaste kulumine ja vahetamine, võrdlus inimesega

Vahelduseks tegevused kaasa võetud vahenditega – igal lapsel võimalus katsetada mammuti jalgadega ringi kõndida. Hammastega toidu närimist imiteerida. Mammutipojale pai teha.

Lõpetuseks:

- Koguda lapsed ringi istuma. Iga laps saab võimaluse öelda, mis ta tunni jooksul teada sai, piisab ühest uuest teadmisesest. Kasutada võiks hammas – kelle käes hammas see räägib
- Kui lastel on küsimusi, siis kindlasti need ära kuulata ja vastata

Võimalikke lisategevusi.

- Läbides programmi Jääaja Keskuses kasutada olemasolevat ekspositsiooni – erinevaid loomi ning animatsioone. Mis on jääaeg – mis oli jääajal teistmoodi kui praegu, kas jääajal oli maal elu võimalik. Mammuti kaasaegsed loomad – koopalõvi, ürghirv
- Elustiku dioraamid – Jääaja Keskuse II korrus. Õppida tundma muutuseid looduses, seoseid looduskeskkonna ja kasvutingimuste vahel, looduse mitmekesisust
- Kompimismäng – erinevates kottides on erinevad asjad, mille peab katsudes ära tundma – karv, taimeosad jne

- Krõbistamismäng – karpides erinev materjal ning lapsed peavad kõla järgi ära arvama, mis on karpis
- Lõpuosa võib korraldada ka viktoriinina – ei/jah vastustega ning liikumisega. Kes vastab ei – kükitab; kes vastab jah – jääb seisma. Õigesti vastanu saab sammu edasi. Olulisemad õpitud teadmised tuleks üle korrata

Seos õppekavaga:

Koolieelne lasteasutus:

17. valdkond *Mina ja keskkond*

Eesmärk:

- * mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- * omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- * väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- * märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Sisu:

* looduskeskkond: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;

Tegevuse korraldamisel:

- * suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, kompides, kuulates helisid;
- * lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, vestlemist.

18. valdkond *Keel ja kõne*

Eesmärk:

* kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesisist lauseehitust;

Sisu:

- * keelekasutus: hääldamine, sõnavara;
- * suhtlemine, jutustamine ja kuulamine.

Tegevuse korraldamisel:

- * lähtutakse põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- * peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused); lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuulab teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda; laps õpib rääkima reaalsetes suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;

21. Valdkond *Kunst*

Eemärk:

- * tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- * kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma;
- * vaatleb, kirjeldab ümbritsevat

Sisu:

*kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul;

Tegevuse korraldamisel:

- * antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;
- * suunatakse last vaatlema
- * arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele.